

Διαδίκτυο και κοινωνικά δίκτυα στην εκπαίδευση

Δούβλη Γεωργία

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια η χρήση του διαδικτύου και των διαδικτυακών υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης στο χώρο της εκπαίδευσης φαίνεται ότι κερδίζει συνεχώς έδαφος διεθνώς και πλέον αποτελεί μία ιδιαίτερα δημοφιλή τάση καθώς η πλειοψηφία των χρηστών των παραπάνω μέσων είναι μαθητές. Το γεγονός αυτό όχι μόνο δεν πρέπει να παραβλεφθεί, αλλά θα ήταν χρήσιμο να διερευνηθεί για το αν θα μπορούσαν τα μέσα αυτά να χρησιμοποιηθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία και να προσδώσουν σε αυτήν ιδιαίτερη δυναμική.

Μέσα από μια βιβλιογραφική ανασκόπηση, η εργασία αυτή στοχεύει να απαντήσει στο ερώτημα αν μπορούν το διαδίκτυο και τα κοινωνικά δίκτυα να εισαχθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία και να αξιοποιηθούν συμπληρωματικά με την παραδοσιακή διδασκαλία δίνοντας σ' αυτή μια προστιθέμενη αξία.

In recent years the use of internet and online social networking services in the field of education seems to gaining ground internationally and is now a very popular trend as the majority of users of these instruments are students. This fact not only should not be ignored, but it would be useful to explore whether these instruments could be used in the educational process and to impart to this particular dynamic.

Through a literature review, this paper aims to answer the question if the internet and social networks can be introduced in the educational process and exploit complementary to the traditional teaching which was given an added value.

Λέξεις κλειδιά: *διαδίκτυο, κοινωνικά δίκτυα, εκπαίδευση, facebook, edmodo, internet, social networks.*

1. Διαδίκτυο και κοινωνικά δίκτυα

Το διαδίκτυο αποτελεί σήμερα ένα από τα πλέον διαδεδομένα μέσα επικοινωνίας, ανταλλαγής και εύρεσης πληροφοριών, αλλά και χώρο εργασίας για αυτόνομες μονάδες ατόμων και επιχειρήσεις. Ο όρος διαδίκτυο αναφέρεται για να περιγράψει ένα σύνολο διασυνδεδεμένων υπολογιστών, όπου επικοινωνούν μεταξύ τους παρέχοντας πληροφορίες και υπηρεσίες στους χρήστες. Ουσιαστικά πρόκειται για μια τεράστια παγκόσμια συλλογή πληροφορίας και πόρων που είναι διαθέσιμη στον καθένα.

Συχνά συγχέονται οι όροι διαδίκτυο και Παγκόσμιος Ιστός και πολλοί νομίζουν ότι είναι ταυτόσημοι. Η αλήθεια είναι ότι ο Παγκόσμιος Ιστός (World Wide Web ή WWW) είναι ένα μέρος του διαδικτύου. Αποτελεί όμως το μεγαλύτερο, το δημοφιλέστερο και το ταχύτερα αναπτυσσόμενο κομμάτι του. Συγκεκριμένα, ο Παγκόσμιος Ιστός είναι το μέσο για την εύκολη ανάκτηση του τεράστιου όγκου πληροφοριών που διατίθενται μέσω του διαδικτύου.

Η ανάπτυξη του διαδικτύου οφείλεται στις νέες δυνατότητες επικοινωνίας που το ίδιο παρέχει. Στο διαδίκτυο υπάρχουν πληροφορίες σε μορφή κειμένου, εικόνας, ήχου, ακόμα και βίντεο. Οι χρήστες του διαδικτύου μπορούν εύκολα και γρήγορα να περιηγηθούν σε μια τεράστια βάση πληροφοριών, να αποστείλουν και να λάβουν αρχεία, να κάνουν χρήση της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, και γενικά να χρησιμοποιήσουν ένα πλήθος πολυάριθμων υπηρεσιών που έχουν στη διάθεσή τους. Η βασική του διαφοροποίηση από τα άλλα επικοινωνιακά μέσα, έντυπα και ηλεκτρονικά, η οποία οδήγησε στην εκρηκτική ανάπτυξή του, είναι ότι δεν εκλαμβάνει τον πληροφορούμενο ως παθητικό δέκτη και καταναλωτή πληροφοριών, αλλά θεωρεί όλους τους χρήστες του ως ισότιμους στην πρόσβαση της πληροφορίας, ανεξάρτητα από κοινωνική θέση, γένος, φύλο, θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις. Ουσιαστικά, διαφοροποιείται από την προϋπάρχουσα τεχνολογία των εποπτικών μέσων μέσα από την υπερμεσικότητά του και την αλληλεπίδρασή του με το χρήστη. Επιπλέον, αποτελεί ένα επικοινωνιακό εργαλείο που ενισχύει την επικοινωνία και τη

διάδραση, την αμοιβαιότητα και την ανταλλαγή πληροφοριών και μηνυμάτων εκμηδενίζοντας τις χωρικές και χρονικές αποστάσεις (Φεσάκης, 2009).

Η μεγάλη διαφορά στο χώρο του διαδικτύου έγινε με τις τεχνολογίες δεύτερης γενιάς, το Web 2.0. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη νέα γενιά του Παγκόσμιου Ιστού η οποία βασίζεται στην όλο και μεγαλύτερη δυνατότητα των χρηστών του διαδικτύου να μοιράζονται πληροφορίες και να συνεργάζονται online. Το Web 2.0 περιλαμβάνει ένα σύνολο υπηρεσιών του διαδικτύου όπως, τα ιστολόγια (blogs), τα wikis, την κοινωνική κατασκευή ευρετηρίων (social bookmarking-indexing), τις υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης (social networking), την υπηρεσία διανομής ειδήσεων RSS, τις υπηρεσίες διαμοιρασμού πολυμέσων π.χ. youtube.com, flickr.com, picasa, podcasting, κ.α. Το Web 2.0 είναι μια δυναμική διαδικτυακή πλατφόρμα στην οποία μπορούν να αλληλεπιδρούν χρήστες χωρίς εξειδικευμένες γνώσεις σε θέματα υπολογιστών και δικτύων. Έτσι, από παθητικός καταναλωτής ο χρήστης γίνεται ενεργός συμμετοχός στον κυβερνοχώρο, είτε ατομικά είτε μέσα από ομάδες συνεργασίας, καθώς αναλαμβάνει το ρόλο παραγωγού πληροφορίας και έχει πλέον τη δυνατότητα δημοσίευσης περιεχομένου (Φεσάκης, 2009).

Η μετάβαση από τις τεχνολογίες Web 1.0, όπου ο χρήστης απλά επισκεπτόταν σελίδες και αναζητούσε πληροφορίες χωρίς μεγάλες δυνατότητες δικής του συνεισφοράς, στις τεχνολογίες Web 2.0 μετέβαλε τη δομή και ανάπτυξη του Παγκόσμιου Ιστού με πολλούς τρόπους, με τα κοινωνικά δίκτυα να συνιστούν ενδεχομένως τη σημαντικότερη αλλαγή.

Τα κοινωνικά δίκτυα είναι ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο τεχνολογικό μέσο, το οποίο προσφέρει μια ποικιλία από εφαρμογές. Με τον όρο κοινωνικά δίκτυα ονομάζουμε τις διαδικτυακές τεχνολογικές πλατφόρμες οι οποίες επιτρέπουν τη δημοσίευση περιεχομένου και πληροφοριών, την ανάπτυξη κατ' αρχήν επικοινωνιακών και στη συνέχεια κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών σχέσεων και δεσμών μεταξύ των ανθρώπων. Ως επέκταση των παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι, τα κοινωνικά δίκτυα αποτελούν μια νέα μορφή κοινωνικής δομής αποτελούμενης από κόμβους που συνδέονται μεταξύ τους με έναν ή περισσότερους τύπους αλληλεξάρτησης, όπως αξίες, οράματα, ιδέες, οικονομικές συναλλαγές, φιλία, συγγένεια, αντιπάθεια, συγκρούσεις. Επιτρέπουν δηλαδή την ηλεκτρονική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων μέσα από ένα διαδικτυακό μέσο. Η κοινωνικοποίηση αυτή διαφοροποιείται από τη συνηθισμένη- πρόσωπο με πρόσωπο- καθώς σηματοδοτεί μια αλλαγή στον τρόπο που αλληλεπιδρούν τα άτομα και αποκτούν μια κοινωνική συμπεριφορά με τους συνανθρώπους τους. Κατά τους Ajjan & Hartshorne (2008), τα κοινωνικά δίκτυα χαρακτηρίζονται από ευκολία στη χρήση, διευκολύνουν τη δημιουργία αυθόρμητων σχέσεων, και διευρύνουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία μεταξύ των χρηστών τους.

Η μετάβαση στο Web 2.0 αναδιαμόρφωσε ποιοτικά και το ρόλο του χρήστη του διαδικτύου, ο οποίος είναι πλέον σε θέση να συν-διαμορφώσει το περιεχόμενο καταθέτοντας το προσωπικό του στίγμα και ενισχύοντας έτσι την κοινωνική του έκφραση μέσα από τη δυνατότητα παραγωγής κι ανάρτησης πληροφοριών και αλληλεπίδρασης με άλλα άτομα (Τρυφιάτης & Στιβακτάκη, 2011). Τα κοινωνικά δίκτυα στην ουσία αποτελούν «προσωπικούς χώρους» για επικοινωνία και διαμοιρασμό περιεχομένου.

Οι κύριοι τύποι κοινωνικών υπηρεσιών δικτύωσης είναι εκείνοι που περιέχουν τα εξής χαρακτηριστικά: υποδιαίρεση των χρηστών σε κατηγορίες (αναλόγως με το σχολείο φοίτησης, τον χώρο εργασίας κ.λπ.), τρόπους σύνδεσης με φίλους (συνήθως με δημιουργία προσωπικών profile) και ένα έμπιστο σύστημα εύρεσης φίλων. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενθαρρύνουν και ενισχύουν την ανατροφοδότηση, τη συμμετοχή σε συζητήσεις και ψηφοφορίες, το σχολιασμό και τη διάχυση της πληροφορίας σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη, δίνοντας έτσι έμφαση κυρίως στην αλληλεπίδραση και όχι στο περιεχόμενο αυτό καθ' αυτό (Zhang, 2010). Τα δημοφιλέστερα κοινωνικά δίκτυα που συνδυάζουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι το Facebook, το MySpace, το Twitter, το LinkedIn, το Diigo, το Elgg και το Ning με τα δύο τελευταία να έχουν ένα επικεντρωμένο εκπαιδευτικό σκοπό. Οι πιο δημοφιλείς δραστηριότητες με τις οποίες καταπιάνονται τα άτομα σ' αυτά τα δίκτυα περιλαμβάνουν την αποστολή προσκλήσεων για επικείμενες εκδηλώσεις, την ανάρτηση

φωτογραφιών και video, τη λήψη ενημερώσεων για δραστηριότητες άλλων μελών του δικτύου, την αποστολή μηνυμάτων, τη σύσταση μικρότερων δικτύων μέσα στο ήδη υπάρχον. Οι ψηφιακές τεχνολογίες web 2.0 επιτρέπουν τη δημιουργία αλληλεπιδραστικών και συμμετοχικών εφαρμογών, αναπαράγοντας πολλές από τις δυνατότητες που είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης συνεργασίας στο πλαίσιο ομάδων με άμεση επικοινωνία (Carrol et al., 2006 στο Τρυφιάτης, ο.π.).

Τα κοινωνικά δίκτυα έχουν εισχωρήσει και στο χώρο της εκπαίδευσης, αξιοποιώντας τις δυνατότητες ανάπτυξης συνεργασιών μεταξύ σχολικών μονάδων, εκπαιδευτικών και μαθητών (Γλέζου & Γρηγοριάδου, 2010). Οι εκπαιδευτικές δράσεις που προκύπτουν μέσω της κοινωνικής δικτύωσης ποικίλλουν και συνήθως περιλαμβάνουν την ανταλλαγή απόψεων αναφορικά με ένα θέμα, την ανάρτηση ψηφιακού ή άλλου υλικού, την ανάθεση εργασιών σε μαθητές, την ενίσχυση διασχολικών συνεργασιών.

2. Η παιδαγωγική αξιοποίηση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων

Το διαδίκτυο μπορεί να προσδιοριστεί ως «κοινωνικός χώρος με ιδιαίτερη παιδαγωγική αξία», η οποία απορρέει κυρίως από το γεγονός ότι παρέχει σε όσους συνδέονται με αυτό, «δυνατότητες πρόσβασης και επικοινωνιακής συμμετοχής στα δρώμενα του περιβάλλοντος κόσμου» (Γκόβαρης, 2002). Αποτελεί επίσης μια «τεχνολογική πρόκληση στο εκπαιδευτικό σύστημα» (Κορωναίου, 2001), μιας και αποτελεί ένα από τα «νεώτερα, δυναμικότερα αλλά και πιο πολυδιάστατα αποκτήματα της εκπαιδευτικής εργαλειοθήκης» (Ντρενογιάννη, 2001).

Η δυναμική του διαδικτύου στην εκπαίδευση δεν περιορίζεται στη μελέτη της ίδιας της τεχνολογίας και της διαθεσιμότητά της, αλλά αφορά κυρίως την κοινωνική δικτύωση και την αντιμετώπισή του ως μια ανεξάντλητη πηγή εξερεύνησης. Η αξιοποίησή του οφείλει να εστιάζεται σε καινοτομίες, σε νέες μαθησιακές και διδακτικές εμπειρίες. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας εκείνο που ενδιαφέρει είναι η κατανόηση του πώς το διαδίκτυο μπορεί να διαφοροποιήσει την εκπαιδευτική διαδικασία. Τίθενται λοιπόν τα εξής ερωτήματα:

- Κατά πόσο και με ποιο τρόπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί το διαδίκτυο και οι εφαρμογές του στην εκπαιδευτική διαδικασία;
- Απλά και μόνο για αναζήτηση πληροφοριών και ανταλλαγή μηνυμάτων ή και για την οικοδόμηση των γνώσεων;
- Μας ικανοποιεί να μεταφέρουμε ότι διαθέτουμε σε έντυπη μορφή στην οθόνη του υπολογιστή ή χρειαζόμαστε νέους τρόπους αναπαράστασης των γνώσεων;
- Είναι το διαδίκτυο μόνο μια μεγάλη βιβλιοθήκη ή κάτι παραπάνω απ' αυτό;

Η ανάπτυξη του διαδικτύου και μιας σειράς εργαλείων, όπως είναι οι ηλεκτρονικές πλατφόρμες και τα δίκτυα, ουσιαστικά έχουν δημιουργήσει ένα νέο περιβάλλον σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής, συμπεριλαμβανομένων της εκπαίδευσης και της εργασίας (Αναστασιάδης, 2006). Το διαδίκτυο αποκτά μια ξεχωριστή διδακτική λειτουργία, κυρίως με την έννοια της εύκολα προσπελάσιμης «αποθήκης» πολυμεσικού και υπερμεσικού υλικού.

Η βασική αντίληψη πάνω στην οποία θεμελιώνεται η αναγκαιότητα της χρήσης των διαδικτυακών τεχνολογιών στη μάθηση, εκπαίδευση και κατάρτιση, είναι το ότι ο σύγχρονος άνθρωπος πρέπει να έχει την εξασφαλισμένη δυνατότητα να μαθαίνει με πολλαπλούς τρόπους, να έχει ίσες ευκαιρίες για μάθηση και κατάρτιση, απαλλαγμένες από χωροχρονικές δεσμεύσεις, να έχει επιλογές στο πώς και τι θα μαθαίνει, και να αποτελεί το κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας.

Μια από τις βασικές δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο και θεωρείται από τα θετικά του σημεία είναι και η εφαρμογή τόσο συγχρονικών όσο και ασύγχρονων μορφών αλληλεπίδρασης στη διδασκαλία, καταργώντας έτσι τα φυσικά όρια της τάξης και συντελώντας στην επέκταση των εμπειριών των παιδιών (Τσιτουρίδου, 2001). Σε διεθνές επίπεδο, τα πλεονεκτήματα της αξιοποίησης διαδικτυακών εργαλείων ως προς την ασύγχρονη επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ μελών της ίδιας εκπαιδευτικής ομάδας αναγνωρίζονται

ήδη από διάφορες μελέτες (Kreijns, Kirschner & Jochems, 2002, Muirhead, 2000). Σημαντική φαίνεται επίσης ότι είναι και η συνεισφορά που μπορεί να έχει -πέρα του εκπαιδευτή- και ο εκπαιδευόμενος στον σχεδιασμό, αλλά και την τελική εφαρμογή της διαδικασίας σε προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Collis & Moonen, 2002).

Στην εποχή μας υπάρχουν συγκεκριμένες μορφές εκπαίδευσης που υλοποιούνται με τον υπολογιστή και τη χρήση του Διαδικτύου. Πρόκειται για την Ευέλικτη Εκπαίδευση (Flexible Learning), την Ανοικτή Εκπαίδευση (Open Learning), την Ανοιχτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Open and Distance Learning), την Εκπαίδευση Βασισμένη στις Τεχνολογίες της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ICT-Based Education), την Τηλεκπαίδευση (e-training), την Εκπαίδευση βασισμένη στο Διαδίκτυο (Web Based Education), την Ηλεκτρονική Μάθηση (E-learning), την Συνεργατική Μάθηση (Collaborative Learning) και την Κατανεμημένη Εκπαίδευση (Distributed Education). Το διαδίκτυο από τη φύση και τη λειτουργία του μπορεί να υποστηρίξει και να συμβάλλει στην ανάπτυξη διαφόρων τρόπων μάθησης, όπως: Μάθηση μέσα από την (εικονική) πράξη (learning by doing), Μάθηση με αναστοχασμό (learning by reflection), Μάθηση μέσα από τη μελέτη περιπτώσεων (case – based learning), Μάθηση μέσα από την εξερεύνηση (learning by exploring) και Τυχαία μάθηση (incidental learning).

Στο χώρο της εκπαίδευσης συναντάμε τον όρο «παιδαγωγική δικτύωση», η οποία αποτελεί ένα ενεργό περιβάλλον μάθησης και όχι απλώς μια πηγή πληροφοριών. Η μάθηση μέσω του διαδικτύου (web-based training) είναι η εκπαίδευση που σαν πλατφόρμα χρησιμοποιεί τα δίκτυα. Η έννοια της παιδαγωγικής δικτύωσης προκύπτει όταν η αλληλεπίδραση μέσω της κοινωνικής δικτύωσης έχει δημιουργήσει κίνητρα για συνεργασία, και προϋποθέτει την διατύπωση ευκρινών στόχων μάθησης. Το διαδίκτυο δηλαδή, όταν δεν αποτελεί απλώς μια πηγή πληροφοριών αλλά είναι ένα ενεργό περιβάλλον μάθησης τότε μπορεί να αποτελέσει ένα δημιουργικό περιβάλλον για συνεργατική μάθηση και πράξη (Γσιτουρίδου, 2001).

Με την ίδια λογική ως Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Κοινωνικό Δίκτυο χαρακτηρίζεται ένα κοινωνικό δίκτυο στο οποίο συμμετέχουν μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας (εκπαιδευτικοί, μαθητές, σχολικοί σύμβουλοι κ.α.) και μέσω του δικτύου τα μέλη ανταλλάσσουν πληροφορίες, υλικό, ιδέες και απόψεις σχετικά με το χώρο της εκπαίδευσης και μπορούν να εστιάζουν σε εξειδικευμένα εκπαιδευτικά θέματα και ενδιαφέροντα.

Στο χώρο της εκπαίδευσης το διαδίκτυο και τα κοινωνικά δίκτυα δυνητικά θα μπορούσαν να παίξουν σημαντικό ρόλο και να αποτελέσουν προστιθέμενη παιδαγωγική αξία στη διδακτική διαδικασία και μάθηση. Κι αυτό γιατί τα μέσα αυτά είναι το πεδίο δράσης που οι μαθητές καταλαβαίνουν καλύτερα.

Η αξιοποίηση των διαδικτυακών περιβαλλόντων του Web 2.0 στην εκπαίδευση συμβαδίζει με τις αρχές που διέπουν τις σύγχρονες θεωρίες μάθησης.

Σύμφωνα με τον εποικοδομητισμό του J. Piaget, ο μαθητής μαθαίνει σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε εξωτερικά ερεθίσματα, το οποίο του δίνει τη δυνατότητα να αλληλεπιδρά μαζί του, καθώς ο ίδιος κατασκευάζει με ενεργητικό τρόπο τη γνώση στις διάφορες φάσεις εξέλιξής του.

Σύμφωνα με τις κοινωνιοπολιτισμικές θεωρήσεις, η μάθηση συντελείται μέσα σε συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια και ουσιαστικά δημιουργείται από την αλληλεπίδραση του ατόμου με άλλα άτομα, σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις και μέσω της υλοποίησης συνεργατικών δραστηριοτήτων.

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην αλληλεπίδραση, τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή, την ενημέρωση, την κατανομή των πόρων, την υποστήριξη των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων καθώς η νέα διαδικτυακή εποχή (Web 2.0) αναδεικνύει καινούργιες μορφές πολιτισμού και μάθησης.

Οι δυνατότητες των κοινωνικών δικτύων οδηγούν την παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα να μιλά για την παιδαγωγική αξιοποίησή τους, υπογραμμίζοντας τα οφέλη της μικτής μάθησης (blended learning). Παρ' όλα αυτά στον επιστημονικό κόσμο υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με τη χρήση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων στην εκπαίδευση. Οι υποστηρικτές των παραπάνω μέσων θεωρούν ότι μπορούν να διαμορφώσουν το πλαίσιο έτσι ώστε η μάθηση να γίνεται πιο προσιτή και να βελτιώνεται ποιοτικά. Η διδασκαλία όμως πρέπει να σχεδιάζεται με τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες των μαθητών.

Ακόμα με τη χρήση του διαδικτύου αναπτύσσονται οι ικανότητες επικοινωνίας, αφού με τις δυνατότητες που παρέχει (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ομάδες συζητήσεων, κοινές εργασίες με μαθητές άλλων σχολείων κ.ά.) δίνεται η ευκαιρία σε μαθητές και εκπαιδευτικούς να έλθουν σε επαφή με μαθητές άλλων σχολείων ή και χωρών και να επωφεληθούν από την ανταλλαγή πληροφοριών και συζητήσεων.

Δίνει επίσης τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς ν' αναπτύξουν και να αξιοποιήσουν εκπαιδευτικό υλικό υψηλού επιπέδου, να πάρουν λεπτομερείς διαγνωστικές πληροφορίες για τους μαθητές τους μέσα από τα εργαλεία παρακολούθησης της εμπλοκής των μαθητών με το εκπαιδευτικό υλικό και τα μέσα αξιολόγησης και να ανταλλάξουν εκπαιδευτικό υλικό ευκολότερα με άλλους συναδέλφους (Φεσάκης & Μαυρουδή, 2007).

Ακόμα, παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές, οι οποίοι είναι απομονωμένοι γεωγραφικά, οικονομικά και κοινωνικά να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες και δραστηριότητες, προωθώντας με αυτόν τον τρόπο τις ίσες ευκαιρίες για μάθηση.

Ειδικότερα, η παιδαγωγική αξιοποίηση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων μπορεί:

- να καλλιεργήσει στους μαθητές δεξιότητες χειρισμού των νέων τεχνολογικών εργαλείων (ψηφιακός εγγραμμισμός/ digital literacy) (Ζουμπατιανού & Φεσάκης, 2012)
- να καλλιεργήσει στους μαθητές τον πληροφοριακό γραμματισμό (information literacy) δηλαδή, την ικανότητα να προσδιορίζουν τις πληροφορίες που χρειάζονται για την επίλυση ενός προβλήματος (Ζουμπατιανού & Φεσάκης, ο.π.)
- να δώσει αυτονομία στους μαθητές σε ότι αφορά τη μάθησή τους καθώς η διαδικασία της μάθησης μπορεί να εξελίσσεται σε δικό τους χώρο, με τους δικούς τους ρυθμούς και με τη δυνατότητα να χαράσσουν οι ίδιοι τη μαθησιακή τους πορεία
- να εξοικειώσει τους μαθητές με τις μορφές ασύγχρονης μάθησης καθώς αυτοί «απομακρύνονται» από τον παραδοσιακό χώρο μελέτης τους που είναι η σχολική αίθουσα και να τους προετοιμάσει για την κοινωνία της διά βίου μάθησης
- να προσφέρει ευκαιρίες μάθησης σε άτομα με ειδικές ανάγκες
- να αναπτύξει τις ικανότητες συνεργασίας
- να προωθήσει «κοινότητες πρακτικής» του σχολείου και να ενδυναμώσει την αίσθηση της κοινότητας

Στο επιστημονικό πεδίο όμως υπάρχουν κι εκείνοι που εκφράζουν επιφυλάξεις κατά πόσο συμβάλει η αξιοποίηση του διαδικτύου στη διδασκαλία και μάθηση (Καράμηνας, 2004). Οι επιφυλάξεις λοιπόν κι όχι κατ' ανάγκη αρνήσεις, όσον αφορά την αξιοποίηση του διαδικτύου στην εκπαιδευτική διαδικασία, εστιάζονται στα εξής:

Όσο ευέλικτη και να είναι η διαδικτυακή μαθησιακή διαδικασία σε όρους χρόνου και χώρου δεν ενθαρρύνει τον αυθορμητισμό και την κοινωνική αλληλεπίδραση, βασικά συστατικά της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στο κλασικό μαθησιακό περιβάλλον (εκπαιδευτικός – μαθητής, σχολείο - τάξη), οι εκπαιδευτικοί μεταδίδουν τη γνώση και ο μαθητής μαθαίνει να είναι μέλος μιας κοινωνίας όχι εικονικής, αλλά πραγματικής. Στο εικονικό μαθησιακό περιβάλλον, αν και η «σκέτη» γνώση μπορεί να μεταφέρεται "καλύτερα", δεν συμβαίνει το ίδιο και με το ανθρώπινο παράδειγμα, την έμπνευση και την κοινωνική άμιλλα. Η ανεξαρτησία από το χρόνο και τον χώρο δεν είναι πάντα επαρκές αντίβαρο για να παραιτηθούμε από την αξίωση να παιδεύουμε και όχι απλά να ενημερώνουμε.

Όσον αφορά την πρόσβαση σε μεγάλη ποικιλία πληροφοριών, υποστηρίζουν ότι η κατανόηση αυτού του υλικού απαιτεί κάτι περισσότερο από την απλή πρόσβαση σε αυτό. Η πρόσβαση στην πληροφορία δεν ισοδυναμεί με τη γνώση, η οποία για να σχηματισθεί χρειάζεται απαιτητική προσπάθεια του μαθητή με την τεχνολογία να παίζει δευτερεύοντα ρόλο.

Επιφυλάξεις εκφράζονται επίσης σχετικά με τη βελτίωση της μάθησης με τη χρήση του διαδικτύου, αφού όπως υποστηρίζεται, ενώ είναι εύκολη η εύρεση πληροφοριών (κειμένων, εικόνων, βίντεο κ.ά.) είναι αρκετά δύσκολη η κατασκευή –παραγωγή τους.

Σχετικά με το ζήτημα της ποιότητας της επικοινωνίας, επισημαίνεται ότι η επικοινωνία στο διαδίκτυο περιορίζεται στο επίπεδο της ανταλλαγής πληροφοριών, εμποδίζοντας τη δημιουργία μιας ουσιαστικής σχέσης μεταξύ των υποκειμένων, τα οποία επικοινωνούν σε επίπεδο εικονικής πραγματικότητας. Ένα άλλο θέμα που αφορά την επικοινωνία είναι η περιορισμένη δυνατότητα του διαδικτύου για την ανάπτυξη συνεργατικών σκοπών, αφού π.χ. η δημιουργία κοινών αντιλήψεων και αξιών είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον, επειδή η έννοια της συνεργασίας αλλοιώνεται με το να θεωρείται «συνεργατικό εργαλείο» οποιοδήποτε λογισμικό για αλληλογραφία ή συντονισμό.

Ένα σημαντικό θέμα που τίθεται είναι και το ψηφιακό χάσμα, που αφορά στην έλλειψη πρόσβασης στις απαραίτητες τεχνολογίες και δεξιότητες από ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού δημιουργώντας έτσι φαινόμενα αποκλεισμού.

Τέλος, επισημαίνεται ότι, όσον αφορά την ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, επίλυσης προβλημάτων και συνεργασίας, αυτές είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθούν όσο ικανοί κι αν είναι οι εκπαιδευτικοί που συντονίζουν τέτοιες προσπάθειες, επειδή είναι πολύ δύσκολη η οργάνωση και κατ' επέκταση η νοηματοδότηση ενός τεράστιου όγκου πληροφοριών που κατακλύζουν το διαδίκτυο, αν δεν υπάρχει ειδικό εκπαιδευτικό λογισμικό, το οποίο θα υποβοηθά το έργο μαθητών και εκπαιδευτικών.

Σε κάθε περίπτωση οι διαφοροποιήσεις και αντιθέσεις που διαφαίνονται στους υποστηρικτές και επικριτές της διδακτικής αξιοποίησης του διαδικτύου δεν έχουν να κάνουν τόσο με τις δυνατότητές του όσο με το τι ακριβώς σημαίνουν αυτές οι δυνατότητες και πώς μπορούν να αξιοποιηθούν με τον πιο κατάλληλο τρόπο λαμβάνοντας υπόψη διάφορους περιορισμούς.

3. Κατηγοριοποίηση εκπαιδευτικών εφαρμογών του διαδικτύου

Η μελέτη των τρόπων με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί σε διάφορες χώρες αξιοποιούν το διαδίκτυο στη διδακτική πράξη οδήγησε στην παρακάτω τυποποίηση των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων (Δαπόντες & Τζιμόπουλος, 2001, Καράμηνας, 2004):

Το διαδίκτυο ως πηγή δεδομένων, πληροφοριών και εκπαιδευτικού υλικού

Μαθητές και εκπαιδευτικοί μπορούν να:

- εντοπίζουν κάθε είδους πληροφορίες και δεδομένα (άρθρα περιοδικών και εφημερίδων, επίσκεψη σε ψηφιακές βιβλιοθήκες, εικονικά μουσεία, εκθεσιακούς χώρους, ζωολογικούς κήπους, εύρεση και επεξεργασία γεωγραφικών και άλλων στατιστικών στοιχείων, κ.ά),
- χρησιμοποιούν έτοιμο online εκπαιδευτικό υλικό και προγράμματα (παρουσιάσεις και προσομοιώσεις φαινομένων, καταστάσεων, λειτουργιών και γεγονότων, εκπαιδευτικά παιχνίδια, δραστηριότητες εξάσκησης σε βασικές δεξιότητες, online διαγωνίσματα, εξερευνήσεις κ.ά),
- αποθηκεύουν στη μνήμη του υπολογιστή διάφορα εκπαιδευτικά και άλλα προγράμματα (λογισμικά, παιχνίδια κ.ά.),
- οι μαθητές ενός σχολείου ή μιας τάξης, με την καθοδήγηση των δασκάλων τους, φτιάχνουν την ιστοσελίδα τους με θέματα που τα ίδια τα παιδιά ενδιαφέρονται. Έτσι, ένα μέσον έκφρασης των μαθητών δημιουργείται, μια άμιλλα μεταξύ μαθητών

διαφορετικών σχολείων βοηθάει τη συνεργασία και έχει ως αποτέλεσμα πέρα από την εξοικειώσή τους με τις νέες τεχνολογίες και την βελτίωση των ιστοσελίδων τους,

- για τους διδάσκοντες, η πιο απλή χρήση του διαδικτύου δεν είναι τίποτα άλλο από την αναζήτηση πληροφοριών για την εξυπηρέτηση της διδασκαλίας ή ακόμα και αναζήτηση σχεδίων μαθημάτων από άλλους εκπαιδευτικούς στην άλλη άκρη του κόσμου.

Το διαδίκτυο ως μέσο ενημέρωσης, προβολής και δημοσίευσης πληροφοριών

Παρέχεται η δυνατότητα για:

- ενημέρωση και παροχή πληροφοριών για το σχολείο και τις δραστηριότητές του,
- δημοσίευση αξιόλογου εκπαιδευτικού υλικού (σχέδια μαθημάτων, κατασκευές κ.ά.),
- προβολή εκδηλώσεων, δραστηριοτήτων και εργασιών των μαθητών,
- επικοινωνία με μαθητές και εκπαιδευτικούς άλλων σχολείων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Το διαδίκτυο ως μέσο επικοινωνίας

Ειδικότερα η παιδαγωγική αξιοποίηση σύγχρονων (chat rooms, audio and video conferences) και ασύγχρονων μορφών επικοινωνίας (e-mail, mailing lists, newsgroups) δίνει τη δυνατότητα για:

- επαφή και γνωριμία με διαφορετικούς ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες και κοινότητες,
- ομαδική εργασία σε τοπικό, εθνικό και κυρίως πολυπολιτισμικό επίπεδο για την επίτευξη κοινών στόχων,
- αναζήτηση και παροχή πληροφοριών και δεδομένων σχετικά με οποιοδήποτε θέμα,
- εξ αποστάσεως παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού και τη συνεργατική διδασκαλία και μάθηση μέσω τηλεδιασκέψεων.

Αν το διαδίκτυο χρησιμοποιείται κυρίως για συλλογή πληροφοριών και επικοινωνία, η επίδρασή του στη μάθηση δεν αναμένεται να είναι τόσο σημαντική όσο η αξιοποίησή του σε δραστηριότητες με αυξημένο βαθμό μαθησιακής αξίας, όπως οι συνεργατικές δραστηριότητες, οι οποίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη των μεταγνωστικών ικανοτήτων των μαθητών.

4. Τι μας λένε τα ερευνητικά δεδομένα για τη χρήση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Μετά από μια συστηματική ματιά στην αρθρογραφία που εξετάσαμε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, καταγράψαμε και παρουσιάζουμε σχετικά ερευνητικά δεδομένα.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της E.E. (European Commission, 2013) τα έτη 2011 και 2012 σε 31 χώρες με τίτλο: “Survey of Schools:ICT in Education”, τα αποτελέσματα έδειξαν μεταξύ άλλων: α) Υπάρχουν μεταξύ τριών και επτά (3-7) μαθητών ανά υπολογιστή στην E.E., ενώ στην Ελλάδα 16. Περισσότερο από 90% των μαθητών διασυνδέονται με το διαδίκτυο με broadband συνδέσεις. β) Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί έχουν εξοικειωθεί με τη διδασκαλία και τη μάθηση των ΤΠΕ, αλλά εξακολουθεί να χρησιμοποιούν ΤΠΕ κυρίως για την προετοιμασία της διδασκαλίας τους. Μόνο λίγοι τις χρησιμοποιούν για να συνεργαστούν και να εκπαιδεύσουν τους μαθητές κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, και ακόμη λιγότεροι για να επικοινωνούν με τους γονείς ή για να ρυθμίσουν την ισορροπία των εργασιών των μαθητών στο σχολείο και στο σπίτι, με νέους τρόπους. γ) Κατά μέσο όρο σε επίπεδο E.E., οι μαθητές βασίζονται σε δραστηριότητες ΤΠΕ μεταξύ, αρκετές φορές το μήνα και ποτέ ή σχεδόν ποτέ. Οι ψηφιακοί πόροι, όπως το λογισμικό ασκήσεων, online τεστ και κουίζ, εργαλεία καταγραφής δεδομένων, προσομοιώσεις σε υπολογιστή, κλπ. εξακολουθούν να είναι πολύ σπάνια χρησιμοποιούμενες από τους μαθητές στη διάρκεια των μαθημάτων. Οι ΤΠΕ δραστηριότητες των μαθητών στο σπίτι που σχετίζονται με τη μάθηση, είναι πιο συχνές σε σύγκριση με τις ΤΠΕ στο σχολείο. δ)

Σε επίπεδο ΕΕ, κατά μέσο όρο, οι μαθητές δηλώνουν ένα αρκετά υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στη χρήση του διαδικτύου με ασφάλεια και χαμηλότερο στη χρήση των social media. Είναι ενδιαφέρον, ότι οι μαθητές δηλώνουν ότι έχουν μεγάλη πρόσβαση και χρήση των ΤΠΕ στο σχολείο, ενώ αναφέρουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις επιχειρησιακές δεξιότητες ΤΠΕ στο σπίτι, όπως τη χρήση των social media και την ικανότητά τους να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο με ασφάλεια και υπευθυνότητα. ε) Σε επίπεδο εκπαιδευτικών, το 43% των Ελλήνων καθηγητών χρησιμοποιεί τουλάχιστον 25% ΤΠΕ στην εκπαίδευση, 14 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ταυτόχρονα, 64% χρησιμοποιούν τους σχολικούς υπολογιστές (desktop, laptop) για εκπαιδευτικούς σκοπούς στα ελληνικά σχολεία.

Ο Bowers-Campbell (2008), επικεντρώνει την έρευνά του στη χρήση του facebook, τονίζοντας ότι τα εργαλεία των κοινωνικών δικτύων μπορούν να αξιοποιηθούν για εκπαιδευτικούς σκοπούς καθώς αυξάνουν τα χαμηλά επίπεδα της αυτοαποτελεσματικότητας στις δεξιότητες ανάγνωσης και της αυτορρυθμιζόμενης μάθησης των μαθητών. Σε άλλη έρευνα η Walker (2010) ερεύνησε την αποδοτικότητα των κοινωνικών δικτύων και πιο συγκεκριμένα του Goodreads, στις δεξιότητες γραμματισμού και κατανόησης της γλώσσας σε μαθητές ηλικίας 11-12 χρόνων. Οι μαθητές μέσα από τις δυνατότητες που προσφέρουν τα κοινωνικά δίκτυα μπορούσαν να κάνουν σχόλια για τα αναγνώσματά τους ή να προτείνουν το βιβλίο που διάβασαν στους φίλους τους.

Η Danah Boyd (2007) σε έρευνά της σχετικά με το ρόλο των κοινωνικών δικτύων (Myspace) στη ζωή των εφήβων (14-18 ετών) και πιθανώς την εκπαίδευσή τους, διαπίστωσε ότι οι μαθητεύομενοι θέλουν να διατηρήσουν τα προσωπικά τους δίκτυα μακριά από τις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις. Δεν θέλουν να είναι διαρκώς διαθέσιμοι στους διδάσκοντες ή να βομβαρδίζονται με ακαδημαϊκές πληροφορίες.

Φοιτητές που πήραν μέρος σε έρευνα των Madge, et al., (2009), δε φαίνεται να έχουν σκεφτεί τα κοινωνικά δίκτυα σαν εργαλεία μάθησης, καθώς αντιλαμβάνονται το Facebook περισσότερο σα μέσο κοινωνικοποίησης παρά σα μέσο εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά δεν είναι λίγα τα δείγματα χρήσης του από φοιτητές για ανεπίσημες εκπαιδευτικές πρακτικές όπως για ομαδικές εργασίες μέσω δημιουργίας ομάδων εργασίας, κάτι που πιθανότατα τους βοηθάει στην ανάπτυξη της συνεργατικότητας, της οργανωτικότητας και άλλων δεξιοτήτων οι οποίες θα μπορούσαν να τους φανούν χρήσιμες στην επαγγελματική μελλοντική ζωή τους. Συνεπώς ίσως και να αναδεικνύεται η έμμεση συμβολή του Facebook στην εκπαιδευτική διαδικασία και εν δυνάμει θα μπορούσε η ακαδημαϊκή κοινότητα να το αξιοποιήσει σε αυτή τη βάση και με ένα τέτοιο προσανατολισμό.

Αντίστοιχα λειτουργούν οι νέοι στην ελληνική πραγματικότητα, σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου Αιγαίου από τον Ευστράτιο Παπάνη το 2008, σχετικά με τη χρήση του Facebook στην Ελλάδα από φοιτητές. Μπορεί να μη φαίνεται να αντιλαμβάνονται το κοινωνικό δίκτυο σαν εργαλείο εκπαίδευσής τους, όμως το αντιλαμβάνονται, σε ένα βαθμό, σαν πηγή γνώσης κι επικοινωνίας.

Το κλίμα δείχνει να αντιστρέφεται ελαφρώς σε έρευνα του Selwyn (2009) στην οποία οι φοιτητές που πήραν μέρος δε φαίνεται να αξιοποιούν το Facebook στην επίσημη εκπαιδευτική διαδικασία αλλά αναγνωρίζουν ότι κάποιες φορές χρησιμοποιείται για ανεπίσημους μαθησιακούς σκοπούς. Για παράδειγμα στην ανταλλαγή «διαχειριστικών» πληροφοριών (πότε, που γίνονται οι διαλέξεις κτλ.) σε συζητήσεις σχετικές με τις απαιτήσεις διδασκαλίας και τις εξετάσεις ή στην υποστήριξη της επικοινωνίας για την πραγματοποίηση εργασιών.

Οι Hung & Yuen (2010), διεξήγαν έρευνά τους που αφορούσε την επίδραση που μπορεί να έχει η χρησιμοποίηση εργαλείων κοινωνικής δικτύωσης, σα συμπλήρωμα της κλασσικής διδασκαλίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες εκφράστηκαν θετικά σε σχέση με τη διαδικασία διαμοιρασμού γνώσεων, με την αλληλεπίδραση και τη συνεργατικότητα που βίωσαν και μάλιστα η πλειοψηφία ανέφερε το διαμοιρασμό γνώσης, ως το πιο μεγάλο πλεονέκτημα αυτού του τρόπου διδασκαλίας.

Συνεπώς, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι τεχνολογίες κοινωνικής δικτύωσης ανοίγουν μια σειρά από ευκαιρίες μάθησης μέσα σε κοινότητες πρακτικής.

Οι Σωτηριάδου και Παπαδάκης (2012), σε εργασία τους ασχολούνται με βιβλιογραφική ανασκόπηση εμπειρικών ερευνών για την αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων στην εκπαίδευση ενηλίκων. Μεταξύ άλλων αναφέρουν έρευνες των Bunus (2010), De Villiers (2010) και Huan (2002), από τις οποίες προκύπτει ότι τα κοινωνικά δίκτυα ενθαρρύνουν την ενεργητική συμμετοχή και την συνεργασία των εκπαιδευόμενων μεταξύ τους αλλά και με τον εκπαιδευτικό και ότι επίσης τα κοινωνικά δίκτυα θεωρούνται ένα αναγκαίο εκπαιδευτικό εργαλείο ως επέκταση της παραδοσιακής εκπαίδευσης στην τάξη. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευόμενων μέσω των κοινωνικών δικτύων, οδηγεί σε συνεχή ανατροφοδότηση, όπως προκύπτει από τις έρευνες των Bartlett-Bragg (2006). Άλλη αναφορά τους αφορά έρευνα των English et al. (2008) και των Stacey et al. (2004), οι οποίοι εστιάζουν στην συμπεριφορά και στις εμπειρίες των εκπαιδευόμενων από την χρήση των κοινωνικών δικτύων και διαπίστωσαν ότι οι ομάδες εργασιών στα κοινωνικά δίκτυα συμβάλλουν στην μάθηση. Όσον αφορά την εκπαιδευτική διάσταση, τα κοινωνικά δίκτυα καλύπτουν τις εκπαιδευτικές προσδοκίες και ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενηλίκων, σύμφωνα με τις έρευνες των Hargadon (2009) και Mason (2006). Τα αποτελέσματα των ερευνών των De Villiers (2010) και Mazman et al. (2010), έδειξαν ότι η μάθηση μέσω κοινωνικών δικτύων βοηθάει να ξεπεραστούν μαθησιακά εμπόδια, παρέχονται νέες ευκαιρίες μάθησης, ενθαρρύνεται η ενεργός συμμετοχή και η ανταλλαγή γνώσεων. Η Bartlett-Bragg (2006), διαπίστωσε ότι τα κοινωνικά δίκτυα αξιοποιούνται με διάφορες παιδαγωγικές τεχνικές για να διευκολύνουν την on-line επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών για την ενδυνάμωση της μάθησης των εκπαιδευόμενων.

Οι Τοκμακίδου, Καλογιαννίδου, & Τσιτουρίδου (2010), σε εργασία τους αναφέρουν έρευνες που υποστηρίζουν ότι οι δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο για συνεργασία, δημιουργικότητα και ανταλλαγή ιδεών ελάχιστα αξιοποιήθηκαν (Gibson & Oberg, 2004, Selwyn, 2008), αποδίδοντας το γεγονός αυτό στην έλλειψη ή τη χαμηλής ποιότητας της υλικοτεχνικής υποδομής καθώς και στη δυσκολία σύνδεσης εφαρμογών του διαδικτύου με το αναλυτικό πρόγραμμα (Cuban, 2001). Οι έρευνες αναδεικνύουν δύο κυρίαρχες χρήσεις του διαδικτύου. Η πρώτη αφορά τη χρήση του διαδικτύου για την προετοιμασία της διδασκαλίας και την επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών (VanFossen & Waterson, 2008), ενώ η δεύτερη σχετίζεται με την αναζήτηση και τη συλλογή πληροφοριών όπως και τη δημοσίευση εργασιών των μαθητών (Becker, 1999). Οι εκπαιδευτικοί επίσης φαίνεται ότι δε χρησιμοποιούν συχνά το διαδίκτυο για διδασκαλία και για δραστηριότητες μάθησης (Russell et al., 2003). Παρατηρείται ότι ακόμα και στην περίπτωση που αυτό συμβαίνει, οι ΤΠΕ που δεν χρησιμοποιούνται με καινοτόμους τρόπους, δεν οδηγούν σε ποιοτικά διαφορετικές εμπειρίες διδασκαλίας και μάθησης (Cuban, 2001). Σε κάθε περίπτωση ο τρόπος χρήσης της τεχνολογίας επηρεάζεται από την πρόσβαση των εκπαιδευτικών στην τεχνολογία, τις πρακτικές του διδακτικού τους σχεδιασμού καθώς και από τις αντιλήψεις τους για τη σχολική κουλτούρα (O'Dwyer et al., 2004).

Ο Καραμήνας (2004) αναφέρει στη διδακτορική του διατριβή σχετικές έρευνες που έγιναν μέχρι το 2003 στο χώρο της εκπαίδευσης. Σε έρευνα του Κυρίδη (2002), η οποία έγινε σε δείγμα 1056 δασκάλων από όλη την Ελλάδα, έδειξε ότι οι ερωτηθέντες είναι ευνοϊκά διακείμενοι στη χρήση του διαδικτύου στο σχολείο, επισημαίνουν τη χρηστικότητά του στη διδασκαλία με την προϋπόθεση ότι θα πρέπει να υπάρχει καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό. Η έρευνα του Αργύρη (2002), που διεξήχθη στα πλαίσια ενός μακροχρόνιου προγράμματος με μαθητές της Δ', Ε', και ΣΤ' τάξης σχετικά με την ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία και τη χρήση υπολογιστικών εργαλείων, έδειξε ότι η αξιοποίηση της υπολογιστικής τεχνολογίας στη διαδικασία της μάθησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον εκπαιδευτικό. Τρεις μελέτες της Βοσνιάδου (2002), που αφορούν την αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, δείχνουν ότι οι Έλληνες μαθητές βλέπουν με ενθουσιασμό τη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, έχουν αυξημένα κίνητρα, προσαρμόζονται με ευκολία στα τεχνολογικά υποστηριζόμενα περιβάλλοντα

μάθησης και μαθαίνουν να αξιοποιούν τις ΤΠΕ για να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως αυτές της κριτικής σκέψης, της συνεργασίας, της γνωστικής ευελιξίας και της ανεξάρτητης δια βίου μάθησης. Επιπλέον, αναπτύσσουν γνωστικές και μεταγνωστικές ικανότητες, όπως: να βρίσκουν πληροφορίες και να αξιολογούν τη χρησιμότητά τους, να προγραμματίζουν, να σχεδιάζουν και να εκτελούν δικά τους έργα, να κατανέμουν την εργασία στα μέλη της ομάδας τους, να παρουσιάζουν τις εργασίες τους σε ακροατήριο κ.ά. Η Σολομωνίδου (2002) ασχολήθηκε σε έρευνά της με την αξιολόγηση της εφαρμογής συνεργατικών περιβαλλόντων μάθησης με τη χρήση των ΤΠΕ σε μαθητές της Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης στα πλαίσια του πιλοτικού προγράμματος της Οδύσσειας «Το Νησί των Φαιάκων». Η συγκεκριμένη μελέτη έδειξε ότι οι μαθητές προσαρμόστηκαν πολύ γρήγορα στο νέο συνεργατικό περιβάλλον μάθησης με τις ΤΠΕ, ανέλαβαν ενεργό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία, είχαν πολύ καλή συνεργασία μεταξύ τους και βοηθούσαν τους συμμαθητές και τους δασκάλους τους. Από την άλλη, αναφορικά με τους εκπαιδευτικούς διαπιστώθηκε ότι η προσαρμογή τους στο νέο συνεργατικό περιβάλλον ήταν πιο επίπονη και χρονοβόρα από αυτή των μαθητών.

5. Χρήση κοινωνικών δικτύων για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η περίπτωση του Facebook και του Edmodo

To Facebook

Το Facebook αποτελεί ένα σύγχρονο κοινωνικό δίκτυο όπου πέρα από την τεχνική υποδομή, υπάρχει και μια κοινή βάση πάνω στην οποία αναπτύσσεται η επικοινωνιακή σχέση.

Είναι μία πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης που ιδρύθηκε το 2004. Αναπτύχθηκε για να καλύψει την ανάγκη εξ αποστάσεως επικοινωνίας μεταξύ των κολλεγίων. Αρχικά, αξιοποιήθηκε αποκλειστικά από φοιτητές και καθηγητές του Harvard, ενώ το 2006 πραγματοποιήθηκε η στροφή του προς το ευρύ κοινό. Τα άτομα χρησιμοποιούν τις εν λόγω πλατφόρμες για ποικίλους σκοπούς. Κινητήριος μοχλός είναι η επικοινωνία και η διατήρηση ή η απόκτηση διασυνδέσεων. Στο Facebook ο χρήστης διευρύνει το κοινωνικό του δίκτυο κάνοντας «φίλους» χρησιμοποιώντας εφαρμογές που τους φέρνουν πιο κοντά αλλά και από την συμμετοχή τους στα groups.

Το Facebook θεωρείται ως ένα ευνοϊκό εκπαιδευτικό εργαλείο, λόγω της δομής και των διαφόρων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Το Facebook όπως και άλλα κοινωνικά δίκτυα διευκολύνει την άτυπη μάθηση, λόγω του ενεργού ρόλου του στην καθημερινή ζωή των μελών. Το κοινωνικό δίκτυο φαίνεται ότι μπορεί να υποστηρίξει τη συνεργατική μάθηση, να καλλιεργήσει την κριτική σκέψη και να ενισχύσει την επικοινωνία μέσω του γραπτού λόγου. Συνεπώς, ως σημαντικά θετικά στοιχεία του Facebook μπορούν να θεωρηθούν η επικοινωνία, η συνεργασία και η ανταλλαγή υλικού.

Επικοινωνία: Η εκπαιδευτική χρήση του Facebook για επικοινωνία συνίστανται σε δραστηριότητες, όπως η δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών και τους εκπαιδευτικούς, διευκολύνοντας τη συζήτηση στην τάξη, μετά τις ανακοινώσεις για μαθήματα και την ενημέρωση σχετικά με τους πόρους και τις συνδέσεις που σχετίζονται με τα μαθήματα.

Συνεργασία: Το Facebook παρέχει ευκαιρίες στα μέλη να συμμετάσχουν σε νέα δίκτυα, γεγονός το οποίο ανοίγει χώρους για τη συνεργατική μάθηση. Οι μαθητές μπορούν να ανταλλάσσουν ιδέες, πληροφορίες και να συνεργάζονται με όποιους έχουν κοινά συμφέροντα, κοινές ιδέες και τις ίδιες ανάγκες.

Ανταλλαγή υλικού: Καθώς οι μαθητές μπορούν να ανταλλάσσουν ιδέες και πληροφορίες στο Facebook, μπορούν επίσης να μοιραστούν τους πόρους, τα υλικά τους, σχέδια και έγγραφα. Με τις δυνατότητες, όπως η μεταφόρτωση βίντεο και φωτογραφιών, και προσθέτοντας και ακολουθώντας τους συνδέσμους σε εξωτερικές πηγές ή σελίδες, παρέχονται στους χρήστες του Facebook οπτικά υλικά και πόρους.

Σύμφωνα με τους Σωτηριάδου και Παπαδάκη (2012), τα κυριότερα οφέλη της χρήσης του Facebook για τους μαθητές είναι ότι, διευκολύνει την ενεργητική συμμετοχή και αναπτύσσεται η θετική συμπεριφορά κατά την διάρκεια της μάθησης και βελτιώνεται η ποιότητά της. Αναπτύσσεται η αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων και η κριτική σκέψη, οι εκπαιδευόμενοι δημιουργούν δικό τους ρυθμό μάθησης, χρησιμοποιώντας ειδικές εφαρμογές και εργαλεία. Καλλιεργείται η ανοχή και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα, ενισχύεται η αυτοπεποίθηση και η αυτοεκτίμηση. Οι χρήστες του Facebook διαμοιράζονται στοιχεία εκπαιδευτικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται στην παραδοσιακή τάξη τα οποία δημιουργούνται από την αλληλεπίδραση των χρηστών σε ένα καλά δομημένο κοινωνικό πλαίσιο μάθησης.

Τα οφέλη της χρήσης του Facebook για τους εκπαιδευτικούς είναι ότι εφαρμόζονται καινοτόμες παιδαγωγικές μέθοδοι με σκοπό την αύξηση ενδιαφέροντος των εκπαιδευόμενων, και αναπτύσσονται οι γνωστικές ικανότητες και οι δεξιότητες με σκοπό την αποτελεσματικότητα της μαθησιακής διαδικασίας. Σημαντικό επίσης είναι ότι, επειδή το Facebook προσφέρει το κατάλληλο κοινωνικό, οργανωτικό και εννοιολογικό πλαίσιο, αποδέχεται τους εκπαιδευτικούς ως καθοδηγητές.

Ως προς τα μειονεκτήματα της χρήσης του παραπάνω κοινωνικού δικτύου, υποστηρίζεται (Hargadon, 2009 στο Σωτηριάδου & Παπαδάκη, ο.π.) ότι στα κοινωνικά δίκτυα συχνά εμφανίζονται φαινόμενα όπως κακόβουλα σχόλια και ναρκισσισμός. Οι ανασταλτικοί παράγοντες που καταγράφονται και φαίνεται ότι περιορίζουν την ικανότητα των μαθητών να συμμετέχουν σε συνεργατικά κοινωνικά περιβάλλοντα είναι: α) η εξάρτηση των μαθητών από τον εκπαιδευτή είτε λόγω ανασφάλειας, είτε άγνοιας του γνωστικού αντικείμενου, β) το άγχος, που πηγάζει από την χαμηλή αυτοπεποίθηση, την παραβίαση της ιδιωτικής ζωής, την δυσπιστία, γ) ο φόβος δημοσίευσης σκέψεων και απόψεων και δ) η κακή διαχείριση χρόνου του μαθητή.

Για την εκπαιδευτική χρήση του Facebook είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί μια διαδικτυακή κοινότητα, ένα group για την τάξη, με ξεχωριστό λογαριασμό, ο οποίος θα χρησιμοποιείται μόνο για το σκοπό αυτό. Μέσω αυτής της κοινότητας μπορούν να πραγματοποιηθούν εκπαιδευτικές δραστηριότητες όπως:

- «Ανέβασμα» μαγνητοφωνημένων εκπαιδευτικών διαλέξεων και ταυτόχρονα και σημειώσεις του μαθήματος.
- Εμπλουτισμός του εκπαιδευτικού υλικού με φωτογραφίες, βίντεο και συνδέσμους. Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με το υλικό διδασκαλίας, χωρίς χωροχρονικούς περιορισμούς και να καλύψει τα πιθανά κενά του.
- Οι μαθητές μπορούν να διατυπώνουν απορίες δημόσια στον «τοίχο» του εργαλείου, σχετικά με κάποιες εργασίες που τους ανατίθενται ή με κάποια σημεία της θεωρίας από την παράδοση στην τάξη. Άμεση ανατροφοδότηση μέσω του κοινωνικού δικτύου, καθώς την απάντηση του εκπαιδευτικού μπορούν να τη διαβάσουν όλοι όσοι συμμετέχουν.
- Διαμοιρασμός γνώσεων, ιδεών, προτάσεων από τους ίδιους τους μαθητές. Έτσι, οι μαθητές αποκτούν την ιδέα της διακίνησης της γνώσης καθώς απομακρύνονται από το στερεότυπο της μυστικοπάθειας –λόγω ανταγωνισμού- που διακρίνει το σχολικό περιβάλλον.
- Δημιουργία του διαδικτυακού τόπου του σχολείου δίκτυο. Πιο συγκεκριμένα μπορεί να αναρτώνται ανακοινώσεις για εκδρομές, γιορτές, επισκέψεις σε μουσεία/θέατρα, βραβεία μαθητών και διακρίσεις, κοινωνικές δράσεις του σχολείου κ.α. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα γίνονται γνωστές στο ευρύ κοινό και κυρίως στους γονείς η κοινωνική δραστηριότητα του σχολείου και τα διάφορα δρώμενα.
- Σε περιπτώσεις ανάθεσης ομαδικών εργασιών, η πλατφόρμα ενός κοινωνικού δικτύου, μπορεί να αποτελέσει το καλύτερο εργαλείο για την παρακίνηση των μαθητών.

- Ένα κοινωνικό δίκτυο (όπως το facebook) μπορεί να αποτελέσει ιδανικό εργαλείο για ομαδικό διάβασμα όχι μόνο για ομαδικές εργασίες. Ένας ή δύο μαθητές θα είναι υπεύθυνοι ανά εβδομάδα για κάθε ομάδα, έχοντας ως αρμοδιότητα να γράφουν και να ανεβάζουν τη σύννοψη του μαθήματος της ημέρας, να επισημαίνουν τα σημαντικά σημεία, να κάνουν ερωτήσεις στους συμμαθητές τους για να δουν εάν έχουν κατανοήσει την παράδοση ή και ακόμα να ψάχνουν και να αναρτούν επιπρόσθετο υλικό.
- Δημιουργία ηλεκτρονικής εφημερίδας του σχολείου. Οι μαθητές μπορούν να αρθρογραφούν για εκπαιδευτικά θέματα διαφόρων μαθημάτων, για το σχολείο, την εκπαιδευτική διαδικασία, την επιστήμη, την επικαιρότητα, τη γειτονιά τους, τον τόπο τους, χρησιμοποιώντας εκτός από κείμενο, εικόνες, ήχους και video.
- Καθιέρωση ημέρας και ώρας της εβδομάδας στις οποίες γονείς και εκπαιδευτικοί μπορούν να επικοινωνούν. Έτσι, από τη μία θα αρθεί η πιθανή δυσπιστία για το μάθημα, από την άλλη θα κερδηθεί η επαφή με κάποιους γονείς, κάτι που λείπει σήμερα από την εκπαίδευση και το έχουν ανάγκη τόσο αυτοί όσο και ο εκπαιδευτικός. Επιπλέον της ενημέρωσης για την πρόοδο των παιδιών τους, οι γονείς θα έχουν τη δυνατότητα να δουν κάποια σημεία προόδου, από τη διαδικτυακή δραστηριότητα της τάξης.

Εφαρμογές του Facebook γενικά:

To Ημερολόγιο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ώστε να υπενθυμίζει στους μαθητές τις επερχόμενες εργασίες, τα τεστ και γενικά οτιδήποτε πρέπει να γίνει μέχρι κάποια συγκεκριμένη ημερομηνία, ούτως ώστε να διατηρείται ευκολότερα το χρονοδιάγραμμα του μαθήματος. Αποτελείται από 30 κουτάκια στα οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμπληρώσει στην κάθε ημέρα αυτό που θέλει να υπενθυμίσει στους μαθητές.

To Courses, δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να διαχειριστεί τα μαθήματα επιτρέποντάς του να δημιουργήσει και να διαμορφώσει μία δικιά του σελίδα από την οποία οι μαθητές θα μπορούν να στέλνουν τις εργασίες τους και να συνεργάζονται.

To Mathematical Formulas, είναι ένας πολύς καλός τρόπος, για τους εκπαιδευτικούς μαθηματικών, να μοιράζονται τύπους και λύσεις ασκήσεων.

Με το Webinaria, ο εκπαιδευτικός μπορεί να μοιράζεται με τους μαθητές του τα βίντεο των διαλέξεων, ώστε η ανασκόπηση του μαθήματος να γίνεται πιο εύκολα.

Με το Book Tag, μπορεί ο εκπαιδευτικός να δημιουργήσει λίστες με βιβλία προς ανάγνωση για τους μαθητές καθώς επίσης και να δημιουργήσει κουίζ.

Με το Files, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανεβάζει όλα τα σημαντικά αρχεία που θέλει να μοιραστεί με τους μαθητές του, όπως για παράδειγμα τη διδακτέα ύλη, συμπληρωματικό υλικό για διάβασμα και τις εκφωνήσεις των εργασιών.

To Make a Quiz, δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσουν, με μεγάλη ευκολία, κουίζ με τα οποία μπορούν να εξετάσουν τις γνώσεις των μαθητών τους και να δουν έπειτα τη βαθμολογία τους.

To Notecentric, επικεντρώνεται στις σημειώσεις που μπορεί να κρατήσει ένας μαθητής στο μάθημα. Οι μαθητές μπορούν να προσθέτουν μαθήματα, να κρατάνε σημειώσεις και να τις μοιράζονται με τους συμμαθητές τους.

To Rate My Professors, δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να βαθμολογήσουν τους εκπαιδευτικούς.

To Podclass, είναι ένας γρήγορος και εύκολος τρόπος διδασκαλίας, μάθησης και πρόσβασης σε όλα τα online μαθήματα. Με αυτή την εφαρμογή είναι εύκολο μαθητές και εκπαιδευτικοί, οι οποίοι χρησιμοποιούν ένα σύστημα διαχείρισης μαθημάτων, να έχουν πρόσβαση και να διαχειρίζονται το περιεχόμενο του μαθήματος μέσω του Facebook.

Με το LibGuides, ο χρήστης μπορεί να έχει πρόσβαση στο περιεχόμενο της βιβλιοθήκης.

To Edmodo

Ένα εύχρηστο και ιδιαίτερα διαδραστικό εργαλείο που χρησιμοποιείται αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς είναι το Edmodo, το οποίο αποτελεί μια δωρεάν υπηρεσία μικροϊστολογίων (blogs). Το Edmodo παρέχει ένα προστατευμένο περιβάλλον δημοσιεύσεων, στο οποίο εκπαιδευτικοί και μαθητές μπορούν να διαμοιραστούν σημειώσεις, συνδέσμους, αρχεία, εργασίες, ημερολόγια και να ανακοινώσουν γεγονότα. Ο εκπαιδευτικός – συντονιστής δημιουργεί ουσιαστικά ένα εικονικό περιβάλλον τάξης, δίνει πρόσβαση στους μαθητές μέσω ενός ειδικού κωδικού και επιβλέπει την εξέλιξη των δραστηριοτήτων. Άλλες δραστηριότητες είναι η δημιουργία και η ανάπτυξη "ψηφιακών βιβλιοθηκών", οι συχνές αναρτήσεις με ανακοινώσεις ή προτεινόμενα θέματα για συζήτηση, η δημιουργία μικρών ομάδων μελέτης εξ αποστάσεως και διαδικτυακά, ακόμη και η δημιουργία λογαριασμού γονέων, ώστε να μετέχουν και αυτοί σε θέματα του σχολείου και να παρακολουθούν τους βαθμούς και τις εργασίες των παιδιών τους. Τέλος, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναζητήσει και άλλους εκπαιδευτικούς, να τους προσθέσει στις επαφές του, ώστε να μπορούν να επικοινωνούν και να ανταλλάσσουν ιδέες και απόψεις. Με δυο λόγια το Edmodo είναι ένα κοινωνικό δίκτυο που εξοικειώνει τα παιδιά και τους εφήβους με τα κοινωνικά δίκτυα, παρέχοντας όμως και την απαραίτητη διαδικτυακή ασφάλεια κατά τη χρήση του.

Το Edmodo, ως δίκτυο που ανήκει στο λεγόμενο Web 2.0, ενθαρρύνει την άμεση ανταλλαγή απόψεων και μηνυμάτων, τη συμμετοχικότητα και συνεργατικότητα, την ανατροφοδότηση καθώς και τη δυνατότητα ενσωμάτωσης (embed) ποικίλων ψηφιακών μέσων με σχετική ευκολία και χωρίς εξειδικευμένες γνώσεις από πλευράς των μαθητών. Η συσχέτιση του Edmodo με το δημοφιλές κοινωνικό δίκτυο Facebook είναι προφανής. Παρ' ότι το τελευταίο έχει υποστηριχτεί ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία με πολλούς τρόπους, η κριτική προς το συγκεκριμένο δίκτυο είναι αρκετά έντονη. Το ίδιο το Facebook δεν επιτρέπει την εγγραφή μέλους κάτω των 13 ετών, οι ρυθμίσεις ασφαλείας που παρέχει δεν είναι πάντοτε εύκολο να ακολουθηθούν από μικρούς μαθητές, με αποτέλεσμα να είναι εκτεθειμένοι στην προσέγγιση από τρίτα άτομα και σε προφανείς κινδύνους. Στο Edmodo το θέμα της ασφαλείας και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των μαθητών, επιτυγχάνονται με τη χρήση κωδικών της ομάδας που γνωρίζουν μόνο οι μαθητές και οι οποίοι μπορούν εύκολα να αλλάξουν σε περίπτωση διαρροής τους από τον εκπαιδευτικό-διαχειριστή. Τέλος, κάθε μαθητής εισέρχεται στο δίκτυο με το δικό του προσωπικό κωδικό.

Στο Edmodo υπάρχουν τρεις βασικοί τύποι χρήστη: εκπαιδευτικός, μαθητής και γονέας καθώς και ανάλογα επίπεδα δικαιωμάτων χρήσης. Η εγγραφή του εκπαιδευτικού είναι πολύ απλή διαδικασία, ενώ η εγγραφή μαθητή και γονέα προϋποθέτουν την κατοχή κωδικού ομάδας και γονέα αντίστοιχα, τα οποία και παρέχει ο εκπαιδευτικός μετά τη δημιουργία ομάδων μαθητών. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται ασφαλής η χρήση του δικτύου από παιδιά, τα οποία γίνονται μέλη κλειστών ομάδων, ελεγχόμενων από τον εκπαιδευτικό. Παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα στο γονέα να παρακολουθεί την πρόοδο του παιδιού του.

Διαθέσιμοι τρόποι δημοσιεύσεων:

Σημειώσεις: Οι σημειώσεις είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για κατ' ιδίαν υποστηρικτική διδασκαλία, γραπτές εργασίες και σχόλια γενικού περιεχομένου ή ενδιαφέροντος.

Ειδοποιήσεις: Οι Ειδοποιήσεις είναι κατάλληλες για να υπενθυμίσει κάποιος στο τμήμα τα επερχόμενα τεστ, τα projects ή ο,τιδήποτε σημαντικό πρέπει να επισημανθεί, ενώ παράλληλα ενθαρρύνει τους μαθητές να κάνουν χρήση των ικανοτήτων περίληψης, μιας και επιτρέπουν μόνον 140 χαρακτήρες (όπως δηλαδή συμβαίνει με τις δημοσιεύσεις στο Twitter).

Αναθέσεις εργασιών: Με την επιλογή της «Ανάθεσης Εργασίας», μπορεί κανείς να αναρτήσει ποικιλία ασκήσεων, όπως αναζητήσεις στο διαδίκτυο, online δραστηριότητες και τεστ, φύλλα εργασίας και εκθέσεις ανάπτυξης ιδεών. Επίσης, είναι δυνατό να ορίσει κανείς καταληκτικές ημερομηνίες, πιθανά σημεία εστίασης και να τα αποστέλλει σε όλη την τάξη ή σε μεμονωμένους μαθητές.

Κουίζ: Επιλέγοντας τη «Δημιουργία κουίζ», προσφέρεται η δυνατότητα να εργαστεί κανείς σε ήδη υπάρχον κουίζ ή να δημιουργήσει ένα νέο, το οποίο μπορεί να το μεταφορτώσει, όταν θελήσει να το χρησιμοποιήσει. Δίνεται η δυνατότητα επεξεργασίας του κουίζ, καθώς και προσθήκης νέων στοιχείων και ερωτήσεων, ενώ είναι εφικτή η προεπισκόπηση του πριν από τη δημοσίευση

Δημοσκοπήσεις και ψηφοφορίες: Είναι δυνατό να οργανώσει κάποιος μία δημοσκόπηση ή μια ψηφοφορία, με στόχο την ανατροφοδότηση στη τάξη σχετικά με εργασίες, με test και με projects, αλλά και με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής των παιδιών στη λήψη αποφάσεων.

Βιβλιοθήκη: Στην πορεία, είναι δυνατό να μεταφορτώσει, να αποθηκεύσει και να επεξεργαστεί κάποιος το περιεχόμενο στην προσωπική του βιβλιοθήκη. Το Edmodo διαθέτει απεριόριστο αποθηκευτικό χώρο. Μπορεί κάποιος να οργανώσει και να τακτοποιήσει τα αρχεία του με τη δημιουργία φακέλων (κρυφούς ή διαθέσιμους στους μαθητές), στους οποίους μπορεί να συμπεριλάβει σημαντικούς συνδέσμους ή εργασίες.

Ημερολόγιο: Στο «ημερολόγιο» είναι δυνατό να σημειώσει κανείς σημαντικές ημερομηνίες, προκειμένου να υπενθυμίσει στους μαθητές του τα χρονικά περιθώρια παράδοσης των εργασιών, που τους ανατέθηκαν. Επίσης, είναι δυνατό να ανακοινωθεί τότε θα πραγματοποιηθεί μία γραπτή εξέταση, τότε είναι προγραμματισμένη η επόμενη συνάντηση στη τάξη, ποια θέματα θα αναπτύξει και θα συζητήσει κάποιος σε επόμενο μάθημα ή τέλος να ενημερώσει για εκδηλώσεις, που διοργανώνει το σχολείο.

Βαθμοί: Οι βαθμολογίες ενημερώνονται αυτόματα, ενώ δίνεται και η επιλογή εξαγωγής τους σε αρχείο CSV, επιτρέποντας τη μεταφορά και τη χρήση τους από άλλο πρόγραμμα ή εφαρμογή.

Βραβεία: Με αυτή την επιλογή είναι δυνατό να δημιουργήσει κανείς τα δικά του βραβεία ή να επιλέξει κάποιο από τα ήδη υπάρχοντα, για να απονεμίσει στους μαθητές, είτε για επιβράβευση εργασίας, είτε για το πνεύμα συνεργασίας, που επέδειξαν, ή ακόμη για την εθελοντική τους συμμετοχή σε μία απαιτητική δραστηριότητα. Τα βραβεία εμφανίζονται στο προφίλ τους και έτσι, τα παιδιά ενθαρρύνονται και τους προσφέρονται κίνητρα για βελτίωση της απόδοσής τους.

6. Σύνοψη- συζήτηση

Στην παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε μια σύντομη παρουσίαση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων και των δυνατοτήτων αξιοποίησής τους στην εκπαίδευση. Από όσα αναφέρθηκαν, αν και υπάρχουν σταθερές ενδείξεις για την συμβολή και την αποτελεσματικότητα του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων στην εκπαίδευση, η αξιοποίησή τους φαίνεται ότι είναι ακόμα αποσπασματική. Οι χρήσεις του διαδικτύου δεν αφορούν όλες τις δυνατότητες με την ίδια συχνότητα. Κάποιες χρήσεις είναι πιο συνηθισμένες από άλλες επειδή είναι και ευκολότερες στην υλοποίησή τους. Η αποτίμηση της επίδρασης του διαδικτύου στην εκπαίδευση δεν απαιτεί μόνο τη διερεύνηση των ποικίλων χρήσεών του στο σχολείο. Είναι εξίσου αναγκαίο να μελετηθεί το πλαίσιο, το οποίο φαίνεται να επηρεάζει την αξιοποίησή του διαδικτύου στη διδασκαλία και τη μάθηση. Δεν είναι η διαθεσιμότητα του διαδικτύου αυτή που επιβάλλει τη χρήση του, αλλά η προστιθέμενη αξία που μπορεί να προσφέρει στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων αφορά πολλούς παράγοντες τους οποίους η επιστημονική κοινότητα οφείλει να διερευνήσει εκτενέστερα και να συμβάλλει στη χρήση των παραπάνω μέσων για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Βιβλιογραφία

- Ajjan, H., & Hartshorne, R. (2008). Investigating faculty decisions to adopt Web 2.0 technologies: Theory and empirical tests. *The Internet and Higher Education*, 11(2), 71-80. Retrieved on 19-12-13 from: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1096751608000225#>
- Bowers-Campbell, J. (2008). Cyber "Pokes": Motivational Antidote for Developmental College Readers. *Journal of College Reading and Learning*, 39 (1), 74-87. Retrieved on 19-12-13 from: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ816621.pdf>
- Boyd, D. (2007). Why Youth Heart Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life. Retrieved on 18-12-13 from [http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Why+Youth+\(+Heart+\)+Social+Network+Sites+:+The+Role+of+Networked+Publics+in+Teenage+Social+Life#0](http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Why+Youth+(+Heart+)+Social+Network+Sites+:+The+Role+of+Networked+Publics+in+Teenage+Social+Life#0)
- Collis B., Moonen J. (2002). Flexible Learning in the Digital World. *The Journal of Open and Distance Learning*, 17 (3). Retrieved on 15-01-14 from: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0268051022000048228>
- European Commission. (2013). *Survey of schools: ICT in Education*. Retrieved on 5-01-14 from: <https://ec.europa.eu/digital-agenda/node/51275>
- Hung, H.-T., & Yuen, S. C.-Y. (2010). Educational use of social networking technology in higher education. *Teaching in Higher Education*, 15(6), 703-714. Retrieved on 18-01-14 from: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13562517.2010.507307>
- Kreijns K., Kirschner P.A. & Jochems W. (2002). The Sociability of Computer-Supported Collaborative Learning Environments. *Educational Technology & Society* 5 (1). Retrieved on 28-12-13 from: http://www.ifets.info/journals/5_1/kreijns.html.
- Madge, C., Meek, J., Wellens, J., & Hooley, T. (2009). Facebook, social integration and informal learning at university: It is more for socialising and talking to friends about work than for actually doing work. *Learning, Media and Technology*, 34(2), 141-155. Retrieved on 19-12-13 from: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17439880902923606>
- McCrosky, C.J., Richmond, P.V. & Bennett, E.V. (2006). The relationships of student end-of-class motivation with teacher communication behaviors and instructional outcomes. *Communication Education*, 55 (4). Retrieved on 20-12-13 from: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03634520600702562>
- Muirhead, B. (2000). Enhancing Social Interaction in Computer-Mediated Distance Education. *Educational Technology & Society*, 3 (4). Retrieved on 5-01-14 from: http://www.ifets.info/journals/3_4/discuss_august2000.pdf
- Owston, R.D. (1997). The world wide web: A technology to exchange teaching and learning. *Educational researcher*, 26 (2). Retrieved on 16-01-14 from: <http://www.yorku.ca/rowston/article.html>
- Resnick, B.L. (1987). Learning in school and out. *Educational researcher*, 16 (9), 13-20. Retrieved on 5-01-14 from: http://people.ucsc.edu/~gwells/Files/Courses_Folder/ED%20261%20Papers/Resnick%20In%20%26%20Out%20School.pdf
- Selwyn, N. (2009). Faceworking: exploring students' education-related use of Facebook. *Learning, Media and Technology*, 34(2), 157-174. Retrieved on 16-01-14 from: <http://blogs.ubc.ca/hoglund/files/2011/05/facebook.pdf>
- Walker, A. (2010). *Using social networks and ICTs to enhance literature circles: a practical approach*. Retrieved on 27-01-14 from: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED518556.pdf>
- Zhang, J. (2010). Social media and distance education. Retrieved on 16-01-14 from: <http://deoracle.org/online-pedagogy/emerging-technologies/social-media-and-distance-education.html?PHPSESSID=adb9b0c9f094d0d923de6f3b3f65ef7a>.

- Αναστασιάδης, Π. (2006). Ο ρόλος των νέων τεχνολογιών και η ανάδειξη των ψηφιακών κοινωνικών δεξιοτήτων (e-social skills) στην κοινωνία της γνώσης. *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 8, 25-32. Ανακτημένο στις 5-01-14 από το δικτυακό τόπο: <http://cretaadulteduc.gr/blog/?p=195>
- Γκόβαρης, Χ. (2002). Το Internet ως χώρος διαπολιτισμικής συνάντησης και Μάθησης. Στα πρακτικά του 3ου Συνεδρίου *Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*. Ανακτημένο στις 5-01-14 από το δικτυακό τόπο: <http://www.epyna.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=485>
- Γλέζου, Κ., & Γρηγοριάδου, Μ. (2010). Ελληνικά διαδικτυακά εκπαιδευτικά κοινωνικά δίκτυα. Στο 2^ο πανελλήνιο εκπαιδευτικό συνέδριο Ημαθίας, «Ψηφιακές και Διαδικτυακές Εφαρμογές στην Εκπαίδευση». Ανακτημένο στις 5-01-14 από το δικτυακό τόπο: <http://mag.e-diktyo.eu/?p=212>
- Δαπόντες, Ν., & Τζιμόπουλος, Ν. (2001). Εκπαιδευτικές Πύλες: Σκέψεις και προτάσεις για την παιδαγωγική αξιοποίηση του διαδικτύου στην καθημερινή διδασκαλία. Στα πρακτικά του 1^{ου} συνεδρίου στη Σύρο, *ΤΠΕ στην Εκπαίδευση*. Ανακτημένο στις 17-01-14 από το δικτυακό τόπο: <http://www.etpe.eu/new/custom/pdf/etpe490.pdf>
- Ζουμπατιανού, Μ., & Φεσάκης, Γ. (2012). Εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia: Βιβλιογραφική ανασκόπηση. Στο Χ. Καραγιαννίδης, Π. Πολίτης, Η. Καρασαββίδης (Επιμ.), *Πρακτικά του 8ου Συνεδρίου, «Οι ΤΠΕ στην εκπαίδευση»*, ΕΤΠΕ. Βόλος, 28-30 Σεπ 2012. Ανακτημένο στις 17-01-14 από το δικτυακό τόπο: <http://hcicte2012>
- Θεοφανέλλης Τ. και Σωτηρίου Σ. (2011). Τα Έγγραφα Google και η αξιοποίησή τους στην εκπαίδευση. *6ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ*, Σύρος 6-8 Μαΐου 2011. Ανακτημένο στις 18-01-14 από το δικτυακό τόπο: http://www.epyna.eu/agialama/synedrio_syros_6/eishghseis/web2/294-theofanellis.pdf
- Καράμηνας, Ι. (2004). *Παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση του διαδικτύου στην εκπαιδευτική διαδικασία: Η περίπτωση του μαθήματος της Ιστορίας της Στ' τάξης του δημοτικού σχολείου*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. ΕΚΠΑ, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπ/σης.
- Κεκές, Ι., Μυλωνάκου-Κεκέ, Η. (2001). Διαδίκτυο (Internet) και μάθηση: Οι στρατηγικές για την «πλοήγηση» και η διδακτική τους αξία. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 5. Ανακτημένο στις 18-01-14 από το δικτυακό τόπο: <http://utopia.duth.gr/~mchatzim/>
- Κορωναίου, Α. (2001). *Εκπαιδύοντας εκτός σχολείου*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Ντρενογιάννη, Ε. (2001). Παιδαγωγική αξιοποίηση των υπηρεσιών του Διαδικτύου. Διαθέσιμο στο: www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/Praxis/DrenoyanniCyberpedagogy.html
- Παπανής, Ε., (2008). *Η χρήση του Facebook στην Ελλάδα*. Ανακτημένο στις 18-01-14 από το δικτυακό τόπο: <http://epapanis.blogspot.com/2008/06/facebook.html>
- Σωτηριάδου, Α., & Παπαδάκης, Σ. (2012). *Αξιοποίηση των Κοινωνικών Δικτύων για τη Διδακτική της Πληροφορικής σε Ενηλίκους. Βιβλιογραφική ανασκόπηση*. Στο 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Διδακτική της Πληροφορικής». Ανακτημένο στις 15-12-13 από το δικτυακό τόπο: <http://www.etpe.eu/new/custom/pdf/etpe1858.pdf>
- Τοκμακίδου, Ε., Καλογιαννίδου, Α., & Τσιτουρίδου, Μ. (2010). Το διαδίκτυο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: προσεγγίσεις εκπαιδευτικών. Στο Α. Τζιμογιάννης (επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»*, τόμος ΙΙ, σ. 609-616 Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος, 23-26 Σεπτεμβρίου 2010. Ανακτημένο στις 15-12-13 από το δικτυακό τόπο: <http://korinthos.uop.gr/~hcicte10/proceedings/176.pdf>
- Τρυφιάτης, Ι., & Στιβακτάκη, Μ. (2011). Ψηφιακή κοινωνική δικτύωση στο σύγχρονο σχολείο: Ένα παράδειγμα κοινωνικής δικτύωσης μέσω μιας πλατφόρμας CMS. Στο Κ. Γλέζου & Ν. Τζιόπουλος (Επι.), *Πρακτικά Εργασιών 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη διδακτική Πράξη»*, σ. 1-5 Σύρος, 6-8 Μαΐου. Ανακτημένο στις 15-12-13 από το δικτυακό τόπο: http://www.epyna.eu/agialama/synedrio_syros_6/eishghseis/web2/343-tryfiatis_stivaktaki.pdf

- Τσιτουρίδου, Μ. (2001). Διαδίκτυο, Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικοί. Στο Ζούκης, Ν., & Μητάκος, Θ. (επιμ), *Ελληνική Παιδεία Και Παγκοσμιοποίηση*. Ηλεκτρονικά πρακτικά του Ι΄ διεθνούς συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρίας Ελλάδος. Ανακτημένο στις 25-12-13 από το δικτυακό τόπο http://www.pee.gr/wpontent/uploads/praktika_synedrion_files/enall/sin_napl.htm
- Φεσάκης, Γ., (2009). Διαδικτυακές υπηρεσίες web 2.0 και εκπαιδευτικός σχεδιασμός. Στο Κοντάκος, Α., & Καλαβάσης Φ, (επιμ), *Θέματα εκπαιδευτικού σχεδιασμού*, том. 2^{ος}, Εκδόσεις Ατραπός, σελ. 181-206.
- Φεσάκης, Γ. & Μαυρουδή, Ε. (2007). Ζητήματα ποιότητας σε προγράμματα τηλεεκπαίδευσης μέσω διαδικτύου για τις πρώτες βαθμίδες εκπαίδευσης. Στο Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Πρακτικά 4th International Conference in Open and Distance Learning: Forms of Democracy in Education: Open Access and Distance Education*, 23 – 25 Athens, Greece November 2007, Εκδόσεις Προπομπός-Αθήνα, τόμος Α΄, σελ.: 599-605